

MŰHELYFORGÁCSOK

Mindig szerettem a szegény emberek, elesettek, gyengék védelmezőit. Legjobban közülük az írókat. Most is... Csak néha jön olyan gondolatom, eh, csak hangulat: hogy mégse járja! Látok magam előtt egy író, akit emberek testi, lelki, materiális nyomora megfogott, utcára dobott munkáscsaládok gyermekeinek éjszakai gyötrelme meggyötörte, vizionálja a férfi tehetetlen kínját s az asszony arca rándulásait... Látom az író, már koncipiál, rögzít, mozgat, elindít és... vergődik, de nem a szolidaritás kínjában; ül és ír, és vívódik az igazságért a lelkiismeret, de már: csak művészi lelkiismeret. Maiak nem tudom, de Flaubert képes lett vón éjjeli helyszíni szemlére: a templomlépcsőn milyen vonalakban helyezkedett el a meggyötört csoport...

– És aztán?

Semmi. Éppen csak úgy érzem ebben a percben, hogy nem járja! Ülni, írni, korrigálni, revidálni és nem rohanni.

– Hova?

Oda. A témátokhoz. A gyárkapu elé, templomsarokra, ki az éjszakába, gyermeket karra venni, anyát támogatni, férfit férfiszóval önmagának visszaadni, vele mindent megosztani.

– De kivel?

Hát vele, akiről írtok. Valószínűnek tartom, hogy az az ember van csakugyan, és mindenesetre van ez az éji kín, az éhség, a nyomor; s az író ül, ír, korrigál, revidál, holott tudván tudja, hogy ég a kín, s ő nem siet oltani. Nem járja! Még kevésbé járja, mint a gazdagok irgalmatlansága. Hiszen a többi szívtelennek nincsenek mindig eszében a nyomorultak, de neki, az írónak igen, hiszen szünetlen vizionálja.

Balzacról olvasom, hogy valamely délután felölté redingote-ját, sétapálcáját vette, meglátogat egy gazdag barátját, de aztán otthon maradt, mert inasa eszébe hozta, hogy akihez készült: csak regényalakja. De sem Balzacról, sem egyik kollegájáról sem olvastam, hogy az átélés révületében két aranyat küldött volna regénye valamely nyomorult alakjának. Pedig, hogy az a pénz szegényeknek jusson, talán az inasnak sem lett volna ellenére. És érzem, hogy nem járja: tudni, hogy él a kín, gyötrődik a szégyen és a nyomor, tudni, látni, hallani, aztán mégis írni, korrigálni... és nem rohanni életmentő hévvel, forinttal, patikával, búzakenyérrel.

Fiaim, írjatok történeti regényeket.

*

Tizenkétsoros vers fordítását küldte be Tompa László. Másnap újból levele jött. Tett egy hangsúlynyi változtatást. Két nappal később harmadik levél. A költő-lelkiismeret nyugtalanságával enyhít egy szó súlyán.

Érkeznek hozzám más lelkiismeretrajzok is. Tőkeshatalmak jelentik, hogy számot vetettek magukkal és – nem lehet. Nem lehet 10 lejt adni azért a lapért, amelyben az a vers megjelenik. És érkeznek lapok, melyeknek nincs kétsornyi figyelme ránk. Nem ér meg két sort, tíz lejt: „ész, erő és oly szent akarat...” Tompának megér három levelet, negyvenlejtnyi portót.

Nincs mit tenni. Tovább, tovább...

Repríz, 1927. 2. szám